

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕМІВ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬ ГРОТЕСК

О. О. Кузнєцова, Н. В. Стрюк

Анотація. Стаття присвячена аналізу комунікативно-прагматичних особливостей англійськомовних мемів, що використовують гротеск як ключовий засіб виразності. Розглянуто специфіку гротескного гумору в інтернет-комунікації, його вплив на сприйняття аудиторії та функціонування в сучасному цифровому дискурсі. Досліджено, як поєднання абсурду, іронії та гіперболи в мемах сприяє створенню комунікативного ефекту та відображає соціокультурні реалії. Особливу увагу приділено прагматичним стратегіям авторів мемів та їх впливу на комунікативну взаємодію в онлайн-середовищі.

Ключові слова: комунікативно-прагматичні особливості, мем, гротеск, інтернет-комунікація, гумор.

Вступ. У сучасну цифрову епоху інтернет-меми відіграють ключову роль у формуванні культурних і комунікаційних практик, відображаючи актуальні соціокультурні тенденції та викликаючи дискусії. Особливий інтерес становлять меми, які не лише демонструють лінгвістичні та культурні особливості англійськомовного суспільства, а й перетинають мовні та цивілізаційні кордони, сприяючи глобальному обміну та адаптуючись до локальних контекстів. Їх динамічний характер дає змогу досліджувати нові форми гумору, іронії та сарказму, що розкривають приховані аспекти мовлення в онлайн-середовищі та відображають суспільні настрої. Водночас меми є важливим матеріалом для міжкультурних досліджень, які аналізують вплив цифрового контенту на глобалізацію комунікацій, що і зумовлює актуальність пропонованої розвідки.

Проблемі дослідження мемів присвячені праці С. Чемеркіна [1], Р. Роджерса та Д. Джорджі [2]; у фокусі культурології та психології їх вивчали К. Скот [3], О. Зінченко [4], М. Громова [5]; меми як форму комунікації характеризували С. Зідані [6], Ю. Теглівець [7], О. Чернікова [8]. А. Нелюба пропонує власну типологію, виділяючи меми, що використовують гумор; меми, що використовують гротеск; сатиричні меми та саркастичні меми [9].

У нашому дослідженні ми зосередимо увагу на інтернет-мемах, які містять елементи гротеску. Оскільки гротеск є особливим художнім прийомом, що поєднує контрастні, часто абсурдні та комічно-страхітливі елементи, його використання в мемах створює унікальний ефект, що впливає на сприйняття аудиторії.

Мета роботи полягає в дослідженні гротескної природи інтернет-мемів як комунікативно-експресивного феномена, що балансує на межі абсурду, сатири та соціокультурної рефлексії. Ми розглянемо, як гротескні образи, гіперболізація, поєднання несумісного та викривлення реальності допомагають передавати соціальні, культурні та політичні меседжі через меми. Досягнення цієї мети стає можливим за умови вирішення таких завдань: розглянути основні підходи до типологізації мовних одиниць через призму гротеску та його ролі в цифровому дискурсі; дослідити продуктивність та мовні особливості гротескних мемів, їх здатність викликати когнітивний дисонанс, соціальну іронію та впливати на сприйняття сучасних комунікаційних практик.

Об'єктом дослідження є інтернет-меми як елемент цифрової комунікації, що використовує гротескні прийоми для вираження соціокультурних і політичних ідей.

Предметом дослідження є мовні та семіотичні особливості гротескних мемів, їх комунікативно-експресивні функції, а також механізми створення і сприйняття гротеску в онлайн-дискурсі.

Матеріалом дослідження слугують англомовні інтернет-меми, що містять елементи гротеску, відібрані з популярних цифрових платформ (Reddit, Twitter) за критеріями вірусності, впізнаваності та виразності гротескних прийомів.

Основна частина. З розвитком та розповсюдженням технологій зросла інтенсивність споживання інформації та розширилося різноманіття онлайн-контенту, серед якого важливу роль

відіграють інтернет-меми. Е. Циховська трактує це явище так: «меми – це інформація, яка швидко поширюється й популяризується, це мода на певні речі, пропаговані каналами зв'язку, це установки, якими ми керуємося у виборі того чи іншого предмета. Ідентифікований як психологічний вірус, мем, від'єднавшись від свого творця, еволюціонує через комунікаційне поле, стрімко інфікуючи нові групи людей. Меми фактично встановлюють моду на те, що ми споживаємо, створюючи інформаційне, а відтак і рекламне тло для новітньої бази» [10, с. 153].

Гротеск є одним із найскладніших і найрізноманітніших явищ у мистецтві, відомим ще з найдавніших часів. Зі зміною епох змінювалися його значення, функції та особливості. Як художній прийом, гротеск використовувався в різних видах мистецтва: у живописі – через орнаментальні мотиви у фресках, вазах, настінних малюнках і декоративних елементах храмів; у скульптурі – через зображення напівлюдей і напівтварин, статуї-сфінкси біля входів у храми та інші священні місця; у літературі – особливо у творах, заснованих на міфологічних сюжетах. Гротеск як художній принцип ґрунтується на поєднанні різнорідних елементів у єдине ціле, що веде до створення нових естетичних структур, здатних розкривати глибинну сутність явищ [11].

Автентичне значення гротеску поступово заміщується суміжними поняттями, як-от гіпербола, метонімія, оксюморон, феномен та алогізм. Його сутність дедалі частіше підмінюється приватними чи контекстуальними функціями, наприклад, створенням іронії, сарказму чи сатири. Семантичне наповнення категорії «гротеск» розмивається та зливається з жанровими явищами, близькими до сатири, як-от карикатура, шарж і пародія. У сучасній філології межі гротеску часто визначаються через гіперболу, яку нерідко трактують як його основоположний елемент [12].

Тобто гротеск створюється за допомогою різноманітних лексичних засобів, що підкреслюють його контрастність, абсурдність і гіперболізацію. Основну роль відіграє гіпербола, яка дає змогу перебільшувати риси, події чи явища, посилюючи ефект комічного або шокуючого. Її доповнює літота – навмисне применшення, що також може підкреслювати абсурдність. Оксюморон поєднує протилежні за змістом поняття, створюючи ефект алогізму, тоді як метонімія сприяє несподіваному зміщенню сенсів. Алогізм як такий порушує логічні зв'язки, що є важливим елементом гротеску. Значну роль відіграють епітети з контрастними або неочікуваними характеристиками, які руйнують традиційні уявлення про об'єкт. Парадокс, що суперечить здоровому глузду, але містить прихований зміст, також є частиною гротескної поетики. Сарказм та іронія надають тексту прихованої критичності, а використання неологізмів та авторських слів додає нестандартності та химерності [12].

Пропонуємо розглянути комунікативно-прагматичні особливості Інтернет-мемів з використанням гротеску.

Dadman Walking
@dadmann_walking

I don't wanna be dramatic but the
work week continuously restarting is
literally ruining my life.

Рис. 1. Приклад мему з використанням гротеску

Мем *I don't wanna be dramatic but the work week continuously restarting is literally ruining my life* 'Я не хочу драматизувати, але постійне перезавантаження робочого тижня буквально руйнує моє життя' (рис. 1). Комунікативно-прагматичні особливості цього висловлювання проявляються у неофіційному, розмовному стилі та доступній і життєвій темі, про роботу, що робить його легким для сприйняття та близьким широкій аудиторії.

Гіпербола в цитаті виражена у фразі *literally ruining my life* 'буквально руйнує моє життя'. Використання лексеми *literally* 'буквально' створює ефект абсолютного перебільшення, адже в реальності робочий тиждень не може повністю зруйнувати чиєсь життя – це лише те, з чим стикається кожна доросла людина. Дієслово *ruining* 'руйнує' додає вислову ще більш негатив-

ного відтінку, надаючи ситуації драматичного характеру. Граматично гіперболізація підкріплюється вживанням теперішнього тривалого часу (the Present Continuous Tense) *is literally ruining*, що створює враження постійного, безперервного впливу та робить твердження ще категоричнішим. Усе це разом створює комічний ефект і посилює вираження розчарування автора.

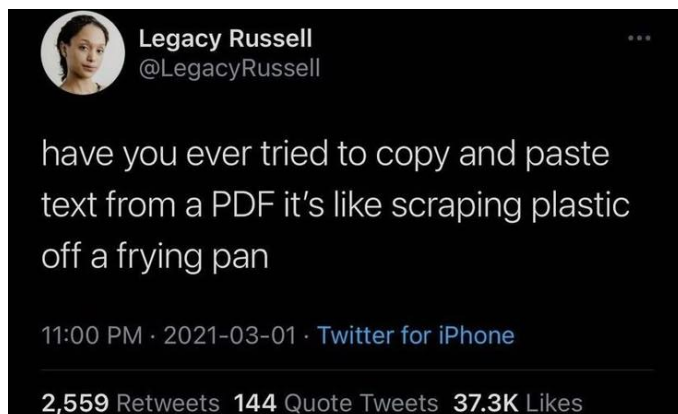

Рис. 2. Приклад мему з використанням гротеску

Мем *have you ever tried to copy and paste text from a PDF it's like scraping plastic off a frying pan* 'Чи ви коли-небудь намагалися скопіювати та вставити текст із PDF? Це як віддирати пластик від сковорідки' (рис. 2) має яскраво виражене експресивне забарвлення, використовуючи метафоричне порівняння для передачі певного досвіду. Автор звертається до читачів у неформальному тоні, використовуючи риторичне питання, що спонукає до асоціативного мислення. Комунікативна мета висловлювання – передати почуття роздратування та безнадійності під час спроби копіювати текст із PDF. Це досягається завдяки риторичному питанню, яке не потребує відповіді, а лише викликає емпатію у читачів, апелюючи до їхнього власного досвіду, а також використання гіперболи через перебільшене порівняння з фізично складним завданням (*scraping plastic off a frying pan* 'віддирати пластик від сковорідки'), що додає емоційного забарвлення та гумору.

Гіпербола в цьому випадку реалізується через перебільшення труднощів процесу копіювання тексту з PDF у порівнянні його з фізично неприємною та виснажливою дією – відчищенням пластику зі сковорідки. Граматично та лексично це виражено через порівняльну конструкцію *it's like* 'це як', що дає змогу уявити ситуацію в перебільшеному вигляді, з використанням неочікуваного образу, адже з PDF-файлом працюють цифровими методами, але автор навмисне порівнює це з фізично складною дією, а також через негативну конотацію, що викликає асоціації з чимось складним, неприємним і невдячним.

Рис. 3. Приклад мему з використанням гротеску

Мем *Drinking a small amount of Mcdonalds Sprite every day so I become immune to the electric chair* 'Випиваю невелику кількість Mcdonalds Sprite щодня, щоб отримати імунітет до електри-

чного стільця' (рис. 3) побудований на гротескному гуморі з використанням абсурдної гіперболи та іронії. Автор бере за основу відому серед інтернет-користувачів характеристику Sprite з McDonald's як надзвичайно газованого та різкого на смак напою, який нібито має 'шокуючий' ефект на організм.

Гіпербола тут реалізується кількома мовними засобами. По-перше, це сам контекст: ідея, що споживання звичайного напою може зробити людину стійкою до електричного удару, є очевидним перебільшенням. По-друге, вживання слова *become immune* 'отримати імунітет' у контексті електричного стільця створює додатковий ефект гротеску, оскільки це слово зазвичай використовується в медичному або біологічному контексті, а в ситуації, пов'язаній із смертною карою, є повним абсурдом.

Висновки. У процесі аналізу комунікативно-прагматичних особливостей англійськомовних мемів, що використовують гротеск, було виявлено, що їх ефективність значною мірою базується на поєднанні абсурдного гумору, гіперболи та іронії. Основним засобом створення комічного ефекту є навмисне порушення логічних зв'язків між причиною і наслідком, що викликає у реципієнта когнітивний дисонанс і відповідно сміх.

Гіпербола є ключовим лексико-граматичним засобом у формуванні гротеску в мемах, оскільки вона дає змогу перебільшувати звичайні явища до абсурдного рівня. Водночас використання неочікуваних асоціацій та елементів фантастичного мислення створює унікальні комунікативні моделі, що відзначаються високим рівнем експресивності. Важливу роль відіграють також риторичні питання, які не лише активізують когнітивну діяльність читача, але й формують ефект залучення до спільного досвіду.

Перспектива подальшого дослідження полягає у розширенні корпусу аналізованих одиниць та подальшому ґрунтовному дослідженні особливостей прагматики мемів в англійськомовному дискурсі.

Abstract. This article examines the communicative and pragmatic features of English-language memes that employ the grotesque as a central expressive device. It explores the role of grotesque humour in online communication, its impact on audience perception, and its function within contemporary digital discourse. The study analyses how the interplay of absurdity, irony, and hyperbole in memes generates a distinctive communicative effect while reflecting sociocultural realities. Particular focus is placed on the pragmatic strategies employed by meme creators and how these strategies influence communicative interactions in the online environment.

Keywords: Communicative and pragmatic features, meme, grotesque, internet communication, humour.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Чемеркін С. Інтернет-мем – що це? *Культура слова*. 2015. Вип. 82. С. 113–116.
2. Rogers R., Giorgi G. What is a meme, technically speaking? *Information, Communication & Society*. 2024. Vol. 27(1). P. 73–91.
3. Scott K. Memes as multimodal metaphors: A relevance theory analysis. *Pragmatics & Cognition*. 2021. Vol. 28(2). P. 277–298.
4. Зінченко О. В. Психологічний аналіз явища інтернет-мемів. *Теорія і практика сучасної психології*. 2017. № 1. С. 58–63.
5. Громова М. І. Інтернет-мем як лінгвокультурний феномен у сучасному філологічному аналізі. *Мова*. 2015. Вип. № 23. С. 27–29.
6. Zidani S. Messy on the inside: internet memes as mapping tools of everyday life. *Information, Communication & Society*. 2021. Vol. 24(16). P. 2378–2402.
7. Теглівець Ю. В. Інтернет-мем як особлива одиниця комунікації. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 24. С. 23–27.
8. Чернікова О. І. Вербальний мем: лінгвістичний аспект. *Наукові Записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. Вип. 51. С. 354–356.
9. Лексико-словотвірні інновації (2007): словник / за ред. А. Нелюби. Харків: ХІФТ, 2009. 171 с.
10. Циховська Е. Д. Інформаційні віруси: картина як інтернет-мем. *Актуальні проблеми іноземної філології*. 2013. Вип. 8, ч. 1. С. 152–158.
11. Євланова О. Категорія «гротеск» у сучасному літературознавчому дискурсі. *Філологічні науки*. 2014. Вип. 18. С. 30–36.
12. Іщенко Н. А., Ізмайлов А. Р. Поняття «гротеск» та його проблематика у літературознавстві. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32(71), № 6, ч. 2. С. 148–152.